

ÜNNEPEK

DEÁK FERENC

Keze lelógott az ágyról. Úgy feküdt, mint egy hulla. A zöld függönyön átszűrődő fény végigtáncolt a teveszór takaró redőin, s a dagadt, sárga arcon lelte meg igazi szörnyű szerepét: a fiatalember halottnak rémlett. Csak néha nyitotta fel vastag szemhéját, de nem mozdult. Lélegzeni is alig lélegzett.

„Minden állt még... az este még minden egyhelyben állt a dégi, szokott helyén... Aztán valami megindult, és minden zúdult utána, vele, feltartóztathatatlanul. Az este... vagy tegnap délután, vagy még előbb: tegnap délben.”

Most lassan felemelte lelógó bal kezét, és végigtapogatta az arcát. Csak úgy, mintha valami idegen testet tapogatna. Úgy sétált végig a bal tenyér a sárgászöld arcon, aztán lustán, elégedetten lehanyatlott a padlóra. Csuklóban behajlítva hevert a poros padlón, és hagyta, hogy a zöld fény nyálkás, romlott anyagot keverjen belőle.

„Tegnap este Szakállnál üldögéltünk, és fanyalogva ittuk az ócska italt. Rossz, túl hangos, túl olcsó lemezeket hallgattunk. Dulits szakértősködött a lemezjátszó körül, Tury az akváriumba nyúlkaált könyékig, Szakáll meg fényképeket szedett elő, és félresikerült kalandok végére hazudott nagy poéneket. Körülöttünk az ócska bútor szunyókált, mert mit is tehetett volna... Körülöttünk már évek óta szunnyad az idő is.

— Donát, te mintha aludnál — szólt rám úgy kilenc óra tájt Tury. Csend lett. A lemez is véget ért, de még egy kicsit csikorogott a tű a fekete lapon. Szakáll félretolta a nagy kazal fényképet, és poharam után nyúlt.

— Nem! Az túl egyszerű lenne. Azon gondolkodom, hogy most valahol cirpelnék a tücskök, és a fűszálakon, leveleken híznak a fekete harmatcseppek. Éjfél felé, vagy hajnaltájt már elnehezülnek és lecsorognak. Ennél külön gondolataim itt igazán nem születhetnek. Mondom: nem alszom, az túl egyszerű lenne...

Akkor egy pillanatra csend lett. Tury kövér arca az akvárium felé fordult. Oda menekült a tekintete. A halak közé.

— Neked ez az egész nem tetszik... — mondta Dulits. — Neked ez semmit sem jelent. Sőt még... — nem folytatta.

Szakáll hátratolta a széket:

— Ami a tücsköket illeti: te csak beszélj... Ha szereted a bogarakat, te csak beszélj. De ne ültessd őket a fülünkbe! Az elég veszélyes lenne. Nekem semmi kifogásom a bogarak ellen, de jobb lenne, ha valami különbet találnál ki. Mert ha ez az egész itt nem tetszik, akkor...

— Szerintem egész becsületes dolog a tücsökzene. Aztán meg: nem tudom, mire gondoltok. Mi az, ami nekem nem tetszik? Mert meglehetősen, hogy ez az egész valóban nem tetszik... De mi az, amit ti ezen értetek?"

A zöldessárga kéz újra megrándult. Előbb csak az ujjak mozdultak, aztán a kézfej hajlott még merészebb szögben befelé, hogy az egész kar egy kis habozás után felemelkedjen. Ahogy megmozdult, a teveszór takaró is lecsúszott, s méztelenül hagyta a fiatalember felsőtestét. Sovány mellkasán szinte ijedten állt meg a kéz, a kis feketezöld kéz, mely valahonnan jobb oldalról bújt elő a takaró alól. A sárgászöld kéz, mely oly lassú biztonsággal kelt föl a poros padlóról, most az ijedt idegen kis kézne hevvert. A fiatalember változatlanul ijesztő volt. Alsó ajka feketén domborodott ki, jobb szeme körül csúnya, sötét párnák emelkedtek. S ebből a ronda képből mégis sugárzott valami derűféle. Megmagyarázhatatlan az esztétikai normákon kívül eső szépség. Ez az volt. Az egész emberből különös mosoly áradt. Ki tudja, honnan eredt. Abból-e, hogy a kis feketezöld kéz előbújt, vagy abból, amire a kedves kis jövevény ellenére gondolnia kellett?

„Legjobb lesz, ha elmégy... gondolom, ha azonnal szeded magad és elmégy, nekünk itt jó, és ha te elmégy, akkor még jobb lesz.

Tury idegesen nyeldesve mondta ezt a párt szót, és továbbra is az akváriumra nézett.

— Hány éve emésztjük egymás idejét? Hány éve is? Ez a nyolcadik! Amióta Szakáll leszerelt. Meg azelőtt is, de nyolc éve rendszeresen. Nekem nyolc esztendőmbe került ez a sok ócska lemez, ez a vacak ital és ez a tücsökzene, amit már nem akartam megosztani veletek. Ha most elmegyek, úgy marad mögöttem ez a nyolc év, mint csiga után a háza. Mielőtt elmegyek, előbb rálépek erre a házra, s akkor megyek csak el, de úgy, hogy nektek se legyen jó tovább."

Az arc mintha most elborult volna. Mintha nem lett volna egészen megelégedve azzal, ami alatta, ott a mélyben történik. Vagy éppen az ellen van kifogása, amit előző este mondott. S akkor megszólalt a csúf száj is:

— Nagyon bután mondtam.

— Nem értem — szólalt meg a teveszór takaró alatt egy női hang.

— Nem hozzád beszélek. Magammal van számadásom — válaszolt a csúf száj.

Az iménti hang most nem jelentkezett, a kis feketezöld kéz is eltűnt, mint valami különös árnyék.

„— Valójában te hinni mered, hogy mi ettől megváltozunk? Hiszed, hogy ez rajtad kívül még valakit érdekel? — lángolt fel Dulits, de Szakáll leintette.

— Tehát neked ez az ital vacak, és ezek a lemezek ócskák? Na, mondd csak tovább.

Szakáll fűjt egyet, s a szürke fényképkazal megingott. A fényképek ijedten táncoltak egy darabig, aztán sima ölükbén megpihent a fény.

— Ez alatt a nyolc év alatt neked van a legtöbb bűnöd — mondtam Szakállnak. — Ha csak rólad lett volna szó, rég leszámoltam volna veled. De nem voltál egyedül. Ott voltam én is. És ott volt ez a két csatlós... Hányszor *mentél* el Távol-Keletre vagy Finnországba vagy Londonba, hányszor? És volt szíved minduntalan végigmészélni az útirajzokból eltanult utat. Már az elég ahhoz, hogy kivágjam a nyelved. Mert mérgeztél bennünket ezekkel a képzeletbeli utakkal. Nem mintha mi élveztük volna pompás mesédet, nem mintha kívánkoztunk volna ezekre az utakra, hanem mert mint valami különös mazochisták, megtanultuk szeretni a szenvedést, amit ezekkel a szimpla történetekkel okoztál nekünk. De ez nem volt minden. Az utakat mindig visszafelé is elmesélted, s ez volt az, amit soha nem tudtunk megszokni. Ez volt az, amitől előre rettegtünk. Mert olyan volt ez a te hazatéréсед, mint a visszafelé pergetett film, mint amikor hátrafelé lépdél a ló, mint amikor visszaömlik a víz a pohárba. Mint amikor az emberből a tárgyba költözik az étel. Minden az előbbinek a fordítottja! Ezzel építetted le bennünk a szenvedést ürességgé. Ez az, amiért veled számolnom kell végre. De nemcsak te vagy itt, itt van ez a két csatlós is. Itt van például Dulits, aki, ha a napba néz, minduntalan tüsszög, és aki mindig hall valamit, és azt meséli, amit hall, de soha az életben nem beszélt semmiről, amit a saját szemével látott volna. Így tévesztette össze bennünk az érzékszervek szerepét: egyszerre a szemekkel is csak hallunk. Nem látunk már évek óta, mindnyájan csak hallunk... És itt van Tury. Nyolc éven keresztül rendszeresen, különös undorral és megvetéssel beszél a nőkről. Rémképeket fest az asszonyokról, családanyákról... Módszeresen mindig előről, módszeresen mindig ugyanazt. Kis piszkos fészek kis lakói vagyunk. Eddig minden maradt a régiben, mert én is itt voltam, mert a ló visszafelé lépdelt, a víz visszafelé ömlött, a szemünkkel is csak távoli hangokat hallottunk, és mert lassan elnemtelenedtünk. Most valószínűleg elmegyek. Elmegyek valahová, ahol rendes italt íhatok, olyat, ami kimarja bennem az eldugult csatornákat, olyat, amely a zsigereimbe tódul."

A fiatalember most felemelkedett. Kilépett az ágyból, s az ablakhoz sétált. „Jó lenne előről kezdeni” — gondolta. „Most már vannak elképzeléseim az egészről. Van róla pontos képem. Tudom, hogy áll az egész. Ez, ami történt, ez túl profán. Hihetetlen, hogy ilyen szimpla voltam... Nevetséges, gyatra beszédet mondhattam az este.” Leült egy székre, aztán karba tett kézzel nézte az ágyat egy darabig. „Érdekes, hogy mindenre emlékszem.” Az ágy mintha megmozdult volna.

„Az ócska faragott bútor ugrásra készen fülelt. Nevetséges. Ezek a nehéz „állatok”, melyek látszatna legyőzhetetlenek, most újból visszanyerték régi méltóságteljes kifejezésüket, de én tudtam, hogy testüket szivaccsá rágta a szű.

A három ember megkövülten állt. Éreztem, hogy valamelyikük első mozdulata megpecsételi a sorsomat. Ijesztően hosszú percek következtek. Egyre vesztettem a türelmem. Nyolc év... Ez a nyolc év úgy látszik mindent tárolt beléjük, csak energiát nem.

Felemeltem poharamat, amit valamivel előbb Szakáll teleöntött. Lassan, óvatosan locsoltam az italt az asztallapra, közben azt gondoltam: három ünnepnap következik... Nehéz lesz átvészelní ezt a három napot, de legalább... Borzasztó ennek az italnak a színe, meg az állata is... Aztán fordult a kocka. Tudtam, hogyan kell ügyesen, nagyon apróra tőnni a poharat. Nagyon apróra és nagyon ellenszenvesen."

Odalépett a nagy állótükörhöz, ijedten nézett az eléje táruuló képre.

— Te hazudtál nekem! — mondta csendes bosszúsággal.

— Nem tudom. Lehet — válaszolt a hang a takaró alól.

— Ide nézz! Nézz rám!

— Minden férfi így van ezzel. Csak másnap retten el, hogy mit hagyott magából csinálni...

„Persze. Csak másnap. De úgy látszott, hogy erre a másnapra nemigen lesz szükségem, s te ezt nem tudod.”

— Van-e valami ötleted? — szőlt az ágy felé élénken. De onnan csak csendes mocorgás volt a válasz. A fiatalember végre nagy, ideges mozdulattal felhengerítette a zöld függőnyt. Hunyorogva állt az ablakban, s nézett ki a nagy kócos parlagra, mely valamikor szép, rendezett kert volt, de erre ő már nem emlékezett.

— Megtapogattál az éjjel... — mondta a hang a takaró alól. A fiatalember nyelt egyet. — Megtapogattál, bár mondtam, hogy ezt ne tedd. Nem azért jöttem el. Azt is mondtam, hogy nem azért jövök... Te mégsem maradhattál a bőrődben.

A fiatalember előbűjt a csipkefüggöny mögűl. Csípőre tett kézzel közeledett az ágy felé, de ott egy kinyűló barna láb tartóztatta fel:

— Maradj csak ott, ahol vagy. Nem mondtam semmi sértőt. Menj csak vissza az ablakhoz.

Csend lett. A láb visszahűzódott a takaró alá. A fiatalember újból a tükörhöz lépett. Meglepetten mondogatta: Te jó isten, mennyire csalódtam. Aztán odaszőlt az ágy felé:

— Csak a hasad tapogattam, semmi rossz szándékom nem volt. — Az ágyból újból nem jött hang. — Kíváncsiság volt az egész. Én még soha olyan hasat nem simogattam. Meg lehetnél velem elégedve.

Most, mint a tengerparton a hullám, felcsapódott a puha takaró, s előtűnt a lány, ahogy idegesen lélegzik:

— Nemcsak a hasamat simogattad te, hallod-e! Ne akarj lekőtelezni!

A fiatalember tágra nyűlt szemmel nézett az ágy felé: utálatos kis macska, gyalázatos kis dög, átkozott féreg.

— Gyere közelebb — intett felé most a lány. — Na gyere közelebb. — Odalépett. — Hajolj le. — Lehajolt. — Egészen jól fest. Sokat lappedt az éjjel. Holnapra már meg sem látszik.

— Elmegyűnk Kántorhoz ebédelni. Készűlj, ha akarsz... Megyűnk ebédelni. — Már nyűlt az úngéért a szekrénybe, amikor hirtelen visszafordult. — Még valamit. — A lány háttal állt, s épp a ruhájába bűjt.

— Hívlak és nem is kérdezem, nem lesz-e kellemetlen, hogy így nézek ki...

A lány már belebújt a ruhájába, s vállán a két gombot gombolta be:

— És neked? Neked nem lesz kellemetlen, hogy én meg így nézek ki? — simogatta körül gömbölyű hasát. Mindketten nevettek.

— Mehetünk — mondta a lány —, csak még azt mondd meg, hogy hívnak.

A fiatalember megütközve nézett a lányra:

— Hát még nem... hát ez lehetséges? Téged Ilának hívnak, ugye? A barátnődet meg...

— Hilda.

— Én Donát vagyok. Csak egy nevem van: Donát.

*

Kántor régi ismerőse volt, s ide sohasem vezette el a három vénelgényt. Azért merete most Ilát meginvitálni. Valami egyszerű kis ebédet rendeltek, s a végén még palackozott bor meg palacsinta is került az asztalra. Kántor, aki igen családias ember volt, különös melegséggel fogadta őket, sőt, már az ő gondolatmenetének régi képletéhez híven, inigylésre méltó erkölcsös összefüggést vélt felfedezni Donát sebesülése és a kis kedves, gyermekasszony áldott állapota között.

Ebéd után még üldögéltek egy ideig, aztán lesétáltak az északi csatornához, ahol nemrég fejezték be az új teherkikötőt. Sokáig nem szóltak egy szót sem. Nézték az ünneplő szennyet, ami a csatorna torkolatánál körtáncot lejtett, nézték az unalmas, egyforma sleppeket meg az unalmasan átlagos horgászokat, akik személytelenségük gyakorlására ezt a módot választották.

— Most elmegyünk mihozzánk... — mondta Ila egy idő múlva.

— Tíhozzátok? — Donát, bármennyire akarta, sehogy sem értette ezt a meghívást.

— Csak úgy... eljössz velem. Szeretném, ha eljönnél.

A lány egy szót sem szólt arról a helyről, ahova Donátot vezetni akarta, a fiatalembert pedig sokkal inkább meglepte ez a váratlan fordulat, mintsem hogy észébe jutott volna bármit is kérdezni.

Estefelé szálltak fel a hatos buszra, s kigurultak a végállomásig, mely jóval a gyártelep után következett. Egy ideig a műúton haladtak, aztán, ezt már Donát észre sem vette, veteményeskertek, majd szántóföldek közt haladtak tovább. „Rosszullét fog el, ha eszembe jut... de le kell nyelnem, vissza kell nyelnem, nem árulhatom el magam! Édes istenem, hogy mentem, hogy rohantam onnan... A cipőmet is utánam dobták, mert Szakállnál mindig levetettük a cipőnket.” A lány mintha érezte volna, mi történik vele, hallgatott.

„A Rigóba nem engedtek be. A pincér megvetően nézett utánam. Jól esett az a megvető tekintet. Rigóteknő volt, vagy valami hasonló madaré... Jól van, gondoltam, tehát igazam volt. Ez a legfontosabb, hogy igazam volt. A Dobos a harmadik keresztutcában volt. Oda vánszorogtam. A pincérek onnan is ki akartak tenni, de valami hatalmas kétnégyes férfi becipelt a mosdóba. Sohasem tudtam meg, ki volt és mit akarhatott, mert többet nem

láttam. A tükörből egy gyámoltalan, mosolygós, dagadt arc bámult vissza rám. Egy jó óráig hűtöttem daganataimat, de állapotom alig javult. Ruhámat már az utcán rendbe hoztam valamennyire, de most észrevettem, hogy gallérom felhasadt, hogy hónom alatt megrepedt a kabát. Nem baj, mondogattam magamban. Nem baj, mert igazam volt! És az se baj, hogy három ünnepnap következik.

Sietve mentem fel a terembe, és gyorsan bocsánatot kérve leültem az első asztalhoz. Csak később vettem észre, hogy két lány ült ott. Nem tudtam, miért gondoltam az első pillanatban, hogy férfi és nő... Jóformán rájuk sem néztem... A pincéreket lestem, nehogy kitegyenek.

— Elég szép kis kézimunka... — nevetett rám a soványabb nő. Homlokomra támasztott tenyérrel ügykeztem beárnyékolni arcomat. A nevetés most már kínos lett volna. Fájt, nagyon fájt feldagadt alsó ajkam.

— Bajban vagyok — mondtam csendesesen.

— Látjuk. Azt mindenki láthatja — dobta oda büszke hányavetiséggel a másik lány. Akkor vettem csak észre, hogy ez még majdnem gyermek. Sötétzöld szeme és fekete haja tette csak komollyá. Keze is egész lágy, gyermekkéz volt.

— Igen, látni valamit rajtam... De nem az a baj. A baj nem abban van. Valami nagyon komoly italt kellene rendelni, és nem jut semmi az eszembe. Mindent elfelejtettem.

— Nos, Ila, segíts neki — szólt a kis feketéhez a sovány nő.

— Mit segítek? Igyon vitriolt, az elég komoly... — duzzogott a kicsi.

Nem szóltam semmit, nem azért, mintha nem lett volna mit válaszolni, hanem mert egyre jobban sajnáltam a sok daganat. A Dobosban különben dobolnak is... A zenekar játszott, s a dobverés fájó lüktetésként visszhangzott bennem. Fájt már a szívem alatt is... Amikor a pincér az asztalhoz lépett, hirtelen megszólalt a kis fekete lány. Gyorsan és feltűnően hangosan beszélt, valószínűleg, hogy a pincér figyelmét elterelje rólam. Valami különös italt rendelt, melynek édeskés kámforíze volt, de amikor lenyeltem, lassan, de veszedelmesen tüzelni kezdett bennem.

Amikor a másodikat is megittam, nevetségesnek tartottam: miért is dobnának ki. Ültek itt siralmasabb képű vendégek is.

— Lány miatt volt? — kérdezte komolyan a sovány nő.

— Nem. Valami más! — suttogtam...

— Sokan voltak? — kérdezte most Ila, a kis fekete.

— Hárman.

— Ide nem jönnek?

— Nem.

— Nem is keresik?

— Soha többé. Kivéve, ha...

— Ha?

— Ha elmúlnak az ünnepek...

— Hát ünnepek lesznek? — lepődött meg a soványkás lány.

— Háromnapos ünnep... — mondtam — hosszú három napos.

— Ki szereti az ünnepeket? — kérdezte Ila inkább önmagától.

— Nem tudom. Lehet, hogy nem is azért találták ki, hogy bárki is szeresse. Csak úgy, hogy legyen... — Elhallgattam. Megint bele-szúrt valami a szívem alá.

— Fáj? — kérdezte Ila.

— Nem tudom pontosan. Olyasvalami.

— Borogatta?

— Egy álló óráig. Hiába.

— Mire elmúlnak az ünnepnapok, rendbe jön.

— Legalább lesz mivel foglalkoznom.

— Azzal nem kell foglalkozni, az elmúlik magától — csattant fel Ila, és zöld szeme egészen elsötétült.

Újra megszólalt a zene. Doboltak. *Igazam volt* — gondoltam, és lüktetett a sok seb rajtam.”

— Jártál már valaha erre? Elég gyalázatos vidék... — szólalt meg végre a lány, és leült egy fatönkre, mely isten tudja hogy került ide az út szélére. — Itt mindig megpihenek. Főleg újabban, hogy nehezebb a gyerekek.

Donát is leült, és megnyomogatta szíve körül a bordáit.

— Ez nekem gyanús. Jobb lenne, ha fájna. De csak sajog, és egyre gyűlik benne valami. Egyre feszül. Ez nekem gyanús, mert amíg fáj, tudtam, hányadán vagyok vele.

— Túl sokat törődsz magaddal... — mondta leplezetlen megvetéssel a lány.

Úszkösödő, elbarnult tarlók nyúltak a messzeségbe előttük. Jobbról fonnyadó kukoricatáblák, balról valami töltés zárta le a távlatot. „Megyek, mint egy félkegyelmű — dühöngött magában Donát —, de nem érdekel! Azt hiszem, ez a legjobb: vakon belemenni a világba. Hadd szólaljanak meg végre az ösztönök, még ha az önérzetet orra is vágja a véletlen. Jól esik ez a *menés*... Hülye érzés, de így van. Mióta nem *mentem* már... És itt van ez a két útitársam... Egyik a másikban, egyik a másikért... És mindketten velem. Hülyeség. Vajon csak megszokás dolga-e a biztonság, illetve bizonytalanság érzete egy mezőn? Mezőn, vagy mondjuk a hegyekben. Mindegy. Jól esik ez a gyaloglás, még akkor is, ha irányzékaim felmondták a szolgálatot. Ez sokkal több, mint Szakállnál a levegőbe beszélni.” Donát azon kapta magát, hogy túl sokat hallgat.

— Nem zavar, hogy hallgatok?

A lány lábikráit meg kissé dagadt lábfejét dörzsölgette:

— Azt teszel, amit akarsz, ha nincs mit mondanod, akkor ne beszélj.

— Még mindig az estéli eseményeket latolgatom.

— Életedben először húzták el így a nótádat... — Ila nem kérdezte, hanem azon az ő kissé rekedtes hangján, minden hevültség nélkül mondta ezt maga elé, de Donát kiérezte belőle a gúnyt.

— Ha ez bűn enrefelé, akkor egy tapodtat sem megyek tovább.

Beletelt jó pár perc, mire a lány válaszolt:

— Azt hittem, van valami komoly érved önmagad előtt, hogy szó nélkül velem jöttél. Mert annyi biztos, hogy nem vagyunk valami régi jó ismerősök. Azt hittem, tudod, mit csinálsz.

Donát felállt. Árnyéka hosszan vágódott végig az úton. Erőtlen, elomló csíkok ábrázolták végtagjait a porcfüvel szegélyezett csapáson.

— Ha megsértelek is vele: igen, én valóban nem tudom, miért indultam útnak. Valóban fogalmam sincs róla... De vajon te tudad-e az este, miért jössz velem? Csak azt tudad, hogy nem akarsz velem...

A lány sötétzöld szeme felvillant. Hajszálnyira úgy, mint az este, fekete tincsei arcába hulltak, keze szűk ölében hevert.

Akkor felállt, és elindult az úton. Donát egy ideig mögötte kullogott, de aztán csatlakozott hozzá. Egyre kémlelte az arcát, de a lány teljesen közömbösen nézett vissza rá. Egy idő múlva újra visszazökkent az estéli események társaságába.

„Ittam még két pohár kámforos italt, és unszoltam asztaltársnőimet is, hogy igyanak valamit. Nem és nem! Valami szörpöket meg kávékat szürosölgettek... Azt kellett hinnem, hogy várnak valakit. Még két italt fogyasztottam, és ázott az egész testem.

— Ebbe bele lehet halni — suttogtam.

— Igen — bólintott Ila.

— De az a fontos, hogy igazam volt! — nyögtem fel.

— A mellékelt ábra mutatja — mondta a sovány nő.

— Nyolc év az elég hosszú idő...

— Be volt zárva? — nézett rám Ila.

— Olyasvalami.

— Minden rendes embert bezárnak — motyogta a lány.

— Nem volt az börtön... attól erkölcselenebb valami volt az...

Csodálkozva néztek rám. Nem, semmit sem értettek a dologból.

— Most... ma pontot tettem mindennek a végére. Nincs többé hátrafelé lépdelő ló és a pohárba visszaömlő víz...

Gyanakodva néztek rám a lányok.

— Egyszer majd verset írok róla, vagy regényt, vagy slágeret csinálók belőle... Nem kell félni semmitől, ilyenkor már minden rendben szokott lenni. Ilyenkor, amikor az ember teste tüzel és lüktet...

Ila nagyon komolyan nézett rám. Mintha egy pillanatra megértett volna. De nem. Ez a tekintet üres volt. Vagy csak álmos és fáradt. Hirtelen össze kellett számolnom hány éves vagyok...

— Harminchárom.

— Abból nyolc év. Így gondolta? — kérdezte Ila.

— Igen. És előtte három se boldog, se boldogtalan. Akkor elváltam.

Már hajnalodott. Az egész testem lángolt, agyam meg belefáradt az ital sarkantyúzásába. Nem, a csatornák még mindig el voltak dugulva! A vérem még mindig nem úgy keringett, ahogyan nyolc évvel ezelőtt.

— Már megint valami baj van — állapította meg a sovány lány.

— Veszélyben vagyok. Hajnalban mindig ezt érzem. Az anyai ágra ütöttem. Szükségem van valakire holnap délig. Csak úgy, hogy ott legyen a közelemben. — Ilára néztem.

— Belőlem nem lesz haszna — mondta.

— Csak azért hívom, mert veszélyben vagyok...

— Mit kell tennem? ... Mondom, belőlem nem lesz haszna.

Már világosodott, amikor befordultunk a Szabadkőművesek utcájába. Csak most láttam, hogy Ila másállapotban van. Érdekes kis gömbölyű test jött mellettem. Szó nélkül. Nem igaz, hogy én

valaha is igazán utáltam volna az emberiséget. Nem igaz, hisz az itt jön mellettem. Itt lépdél, mert én kétségbeesve azt találtam mondani, hogy veszélyben vagyok. Nagyon tele voltam alkohollal, de a tompa, nyomasztó hangulat mögött valami eddig soha nem érzett öröm ébredezett bennem.

Amikor benyitottam a nagy kertbe, melynek mélyén a ház aludt, amikor becsuktam és bezártam a lány mögött a kaput, lehajoltam és valami ismeretlen virágokból téptem gyorsan egy csokornyit.

— Nem szeretem, ha nekem éjjel szednek virágot — mondta Ila.

— De hisz... — azt akartam mondani, hogy már hajnal van, de megéreztem, hogy neki van igaza. A részegek az ilyesmit mindig nagyon pontosan megérik.”

Amikor a töltésről lekanyarodtak, az út kiszélesedett, mint folyóba a patakok, egymás után torkolltak bele az ösvények, csapások, s már néhány ünneplős járókelővel is találkoztak.

— Több mint félórára jövünk... — mondta Donát.

— Nincs már messze... — szólalt meg Ila, és hangjában volt valami a hazaérkező világjáró örömeiből.

— Szeretsz itt? — kockáztatta meg a kérdést a fiatalember. A lány nem válaszolt, csak tágra nyílt szemmel nézett rá, nagyon csodálkozott. „Hogy lehet mást szeretni vagy ezt nem szeretni... Ez van.”

A bodza- és kökénybokrok mögül előtűntek az első házak. Meszeletlen, vakolatlan vályogépítmények voltak ezek mind sorban, nád- vagy benzineshordókból lapított bádogtetőkkel. A kopasz udvarokon pumpás kút, rossz dézsa, teknő, visító póre gyerekek, száradó rongyok, kimustrált bútordarabok keveredtek zürzavaros egésszé.

A kis vaksí ablakokban elsárgult újságpapírt lebegtetett a léghuzat. A falak tövében szótlan férfiak üldögéltek. Itt-ott bölintással köszöntötték a két jövevényt. Nemezszer hatalmas kutyaugatás kísérte őket tán száz méternyire is.

A lány egyszer sem kérdezte, még tekintetével sem, mit szól ehhez Donát, úgy ment emelt fővel, nagy szuszogva, egyre gyorsabban, mintha ez egészen természetes dolog lenne. Sőt: mintha valami sértett büszkeség, dac keveredett volna mozdulataiba.

Donátnak most újra az arca jutott eszébe: „ha nem lenne ilyen dagadt, biztonságérzetemmel sem volna baj”.

Amikor megálltak az ajtóban, bent, a hosszúkás sötét helység mélyén öt arcot világított meg a pislákoló petróleumlámpa. Öt feléjük forduló, öt évés közben meglepett arcot...

Ila belépett, köszönt, aztán eltűnt egy mellékhelyiségben. A vacsorázók még mindig Donátot nézték. Aztán anélkül, hogy tekintetüket levették volna róla, összébb húzódtak, helyet csináltak neki, s intettek. Donát a lányt kereste tekintetével, de hiába. Akkor közelebb lépett. Orrát megcsapta a paprikás hús szaga. Tekintete az asztal közepén trónoló tálba tévedt, ott megállt, és mint akit megbabonáztak, nem tudott máshova nézni. A vacsorázók egyike-másika tovább folytatta az evést. Donát még mindig ott állt, és nem tudott semmire se gondolni, semmit mondani... Akkor az a kis gyermekes barna kéz karon fogta és leültette. Ila is odaékelődött mellé. Az asztal túlsó felén ülő középkorú asszony egy tányért és két villát nyújtott át az asztalon. Ila sze-

de, és abból az egy tényérből ettek mind a ketten. Valahonnan az asszony mögül a sötétből elfojtott, civódó gyermekhangok hallatszottak. Donát most nézett csak körül. Egyszerre felengedett benne az érthetetlen merevség, amely szinte egyszerre bénította meg agyát és testét.

Jobb kéz felől, Ila mellett egy frissen borotvált, keskeny bajszú, negyven körüli férfi ült, azon túl az előző esti sovány nő, aki Ilával együtt ült a Dobosban, s akinek a lány állítása szerint Hilda a neve. Az asztal túlsó végén az asszony, akinek rettentő fáradt és kedvetlen vonásai voltak... mellette egy csupa izom suhanc, veszélyesen csillogó kék szeme talán legelőbb feltűnt Donátnak, de nem mert, igen, nem mert többet feléje nézni. És bal szomszédja egy erősen elhanyagolt külsejű, széles járomcsontú harmincas férfi volt, ő mindjárt mosolyogni kezdett rá, ahogy észrevette, hogy felé néz.

Donát evett, de nem érezte a falatot, nem érezte az étel ízét. Lassan valami meleg zsibbadás járta át hullámszerűen egész testét. S ezek a hullámok jobb karjától és combjától indultak, onnan, ahol a kis leányanya hozzáért. „Szamárság, ez a kis féreg nem nyithatja ki ezt az ajtót! Ezt az ajtót nem lehet többé kinyitni, előtte minden történetik, de ne feszegetse ez a csitri, van nekem már iskolám belőle... be van az jól zárva.” De hiába, az áramlás csak nem szűnt meg. „Fáradt vagyok és sebesült, ez az egész.” Akkor eszébe jutottak a lány szavai: „Azt hittem, van valami komoly érved önmagad előtt.” Visszhangszerűen ismétlődött benne ez a mondat, s akkor fanyarul elmosolyodott: „Ha az érvnek számít, akkor van. Ha az a kis emberke ott a hasadban érvnek számít...”

A tálat már elvitték az asztalról, meg a tényérokát is összeszedte az asszony. Hilda felállt, s most komótosabban ülhetek az asztal körül, de a lány továbbra is szorosan ott maradt mellette.

A beszélgetés a borsal jött meg. Zsoké — így nevezték a házigazdát, a keskeny bajszos, frissen borotvált férfit — csendben homályos kis poharakat rakott az asztalra, aztán mindenkinek öntött a nagy, levert zománcú kétliteres kancsóból.

Amikor lehajtották az első pohárral, Ila odaszólt Zsokénak:

— Itassátok le ezt a jómadarat... szüksége van az italra.

Mindnyájan komolyan bölintottak. Csak Donát mosolygott kényszerezetten.

— Ne beszélj így az emberről — mondta Zsoké —, Ilonkám, ne beszélj így róla, én azt nem szeretem. Tudod, hogy előttem nem szabad becsmérelni a... — Akkor egyszerre Donáthoz fordult. — Látja ott azt a nagy majmot? — és a széles járomcsontú mosolygós szomszédra mutatott. — Attól őrizkedjen. Néro a neve, őrizkedjen tőle. Ő az én féltestvérem, jól ismerem. Látja itt a bal szememnél ezt a forradást? Ez tőle származik. Azért figyelmeztetem: ne tárgyaljon velem. Itt van ez a suhanc. Ez már volt egyszer a kése alatt. Néro a legpiszkosabb gazember itt a telepen. Ő az én féltestvérem, de lehet, hogy nem is az. Lehet, hogy csak ráfogták, hogy legyen aki feleljen érte.

Ila most sem ivott, csak ült Donát mellett, és különösen nézte a vendéget. Figyelte minden mozdulatát, leste szavait, és végül is elégedetten mosolygott: Donáton erőt vett a bor, kinyílt a szíve, de kedélyének túlradásához nem volt elég meggyőző szótára.

Az asszony és Hilda az edényekkel foglalatostkodott, s ott valahol a sötét sarokban két szöszke fej forgolódott, lesett az asztal felé.

— Jó-e a bogaraknak a gyökerek nagy rengetegében? Ezt kérdezem én mindig, amikor nem tudom átrágni magam azon a hatalmas nagy úton, amely az emberekig vezet. Mert át kell rágni magát mindenkinek egy hegyen, egy égig érő hegyen, hogy eljusson felebarátjához. Csak-hogy itt az a kellemetlen, hogy én mindig bogarakkal vesződök... Hát vegyünk más példát...

Donát ajka egész lelapadt, csupán szeme körül maradt meg a sötét árnyék. Most, ahogy gyanús simasággal futott ki belőle ez a néhány mondat, egyszerre elvesztette gondolati egyensúlyát, és egész másba csapott át:

— Ahhoz, hogy én bizonyos kötelezettségeimben biztos legyek, szükségem van tanúra is... Itt van például ez a gyermekasszony. Ő lehetne az én koronatanúm, de a humanizmussal nem szabad labdázni. Az vagy az ember bőréhez tapad és vele rohad el, vagy beakasztjuk a fegyvertárba és csak riadók alkalmával szedjük elő, vagy akkor, ha a hivatásból fakadó pusztító kötelességérzet nem elég a latban.

Akkor elsápadt, és azt mondta:

— Fáj a rekeszizmom.

Néró mosolya most hirtelen csodálkozássá, majd a közöny elernyedt fintozává változott:

— Ez van velünk... Ilyenek ezek mind. Nekem olyan mindegy, de nem jó, hogy előttem ilyesmit tesznek... Legjobb, ha én megyek. Neki legjobb, ha én most elmegyek. Emlékszem én jól, hogyan szokott az lenni: jönnek, itt maradnak... — Mormolt, dűnnyögött és egyre izgett-mozgott a széken.

— Nyugodj meg, ő nem hoz semmi rosszat ránk. Nyugodj csak a helyeden, látod, hogy nem is mihozzánk jött, Ila vezette, és Ilával fog aludni — mondogatta idegesítő egyhangúsággal az asszony, aki időközben befejezte a mosogatást és odaállt Donát mögé.

Néró újra elmosolyodott, és Donátra kacsintott:

— Akkor rendben van. Biztos nem lesz semmi baj, ha te az Ilával alszol. Amióta azt a törököt elvitték, mindig egyedül alszik szegénykém. Az a török még tőlem is nagyobb gazember volt. De elvitték, és azóta szegénykém egyedül alszik...

Zsoké énekelni próbált, de eszébe jutott, hogy kevésbé kimerítő dolog hallgatni, és — hallgatott.

Csak úgy tíz óra felé tört ki belőle újból a jókedv, melyről a külső jelek szerint senki meg nem állapíthatta volna, hogy abban a szívben forr az öröm és a boldogság... Miután felesége elszedte a poharakat, Zsoké hatalmasakat ütött az asztalra, sistergett, sziszegett, süvöltözött. Donát tágra nyílt szemmel nézte a jelenetet, s megfélemedezett vékonyáról, mely teljesen elzsibbadt...

Éjfél felé Ila bevezette egy agyagszagú szobába, ahol csupán egyetlen ágy volt, abban már aludt a két kis lurkó. Lenn a fal mellett három szalmazsák lapult, vakító fehér lepedővel leterítve.

Ila vetkőztette le, ő mosta meg a lábát, ő takargatta be vallami vékony szürkészöld takaróval. Aztán kis idő múlva ő is mellé feküdt, és átölelte a horkoló embert.

— Látod, igazán kellett most innod, különben elűznek tőlem. Kell
lett innod, hogy kimondd, én vagyok a te koronatanúd...

Sokáig nem tudott elaludni, nem értette, miért kell tanúskodnia ott,
ahol nincs is vádló, ahol mindnyájan vádlottak.

— Takarodj ki, Néró, takarodj a büdös fészkedbe, úgysem látsz itt
semmit! Ő nem nyúl hozzám, ő csak véd engem... Takarodj ki, ha
mondom!

*

„Vajon az égitestek is így változtatják helyüket? Nem hiszem. Ezt a
felelőtlen játékot csak az ember tudja végigcsinálni szemrebbenés nél-
kül. Valószínű, ígértem valamit... Önkívületemben mindig ígérek val-
lamit, amit józan ésszel be kell váltani... A természet így büntet, így
kényszerít ki elefántcsonttornyomból.”

A lány még mindig aludt. Néha fészkelődött, hasra akart fordulni,
azelőtt bizonyána úgy szokott aludni, de most a test új formája meg-
akadályozta ebben.

Tíz óra lehetett, mire Donát tisztázta gondolatait s mire a lány is
felébredt.

— Ha akarsz, a mai napot a folyón töltjük — mondta a lány. — Én
nagyon szeretem a folyót, és szerzek majd csónakot is, ha tudsz evezni...
Donát nem tudott evezni.

— Nem baj, majd megtanulsz, a part mellett lassan felevezünk a
várromokig meg a kolostorig, aztán átmegyünk a túlsó partra, meg-
nézzük az öreg Szniszkijt...

Így is volt. Reggeli után lementek a töltés peremén a füzesig, ott
Ila elkunyerált egy ladikot meg egy evezőt. Donát nagy kinnal meg is
tanulta vonalban tartani a csónakot; de alig haladtak előre víz ellen.
Végre valami halászok segítettek rajtuk, motorcsónakjuk után kötötték
a könnyű kis ladikot, és egykettőre fenn voltak a kolostornál.

Donát nem akart kiszállni, csak kikötötte a csónakot, s elterült a
fenekén. Ila felballagott a salétromos, nyirkos lépcsőkön a kolostorig, s
bekopogott...

„Állandóan csak várok... mint valami csodára. Várok, és nem tudom
mire. Viszont rettegek attól, hogy ez a hátramaradt másfél nap nem
hoz semmit... Az is meglehet, hogy csak a lelkiismeret bánt. Talán
sietek elfelejteni kötelességemet, melyről eddig senki semmit nem mon-
dott, de mintha mindenki igenis sokat gondolna rá. Ha az jut eszembe,
hogy ezt a tisztá tudatot sikerült nyolc évig átmenteni az embertelenség
legfurfangosabb fináncái előtt, talán megnyugodhatok. De mégsem...
Pontosan kellene tudni, milyen céljaim lehetnek, nem azt, hogy milye-
nek az esélyeim, azok gyalázatosak, hanem igenis: a végeredményt
akarom kiszámítani! Most még együtt, egymásban van a két élet, de ha
különválnak? Vajon akkor odaállhatok-e melléjük, mint ahogy tegnap-
előtt este ők mellém álltak, csak úgy, az ösztönnek vagy isten tudja
minek a sarkalására?”

Donát csendes tanakodását az álom oldotta fel. Kellemes hús szél fúj
a folyóról, s a csónak, a hullámok elringatták.

*

— Evezni nem tud, de legalább nem is igyekszik azt a látszatot kelteni, hogy mindenhez ért — mondta Ila a mellette álló apácának. Donát álma egy pilálnatra összefolyt a valósággal. Soká nézte a parton álló lányt meg a mosolygó nővért: „Mennyire hasonlítanak egymásra.”

Ila intett, hogy keljen fel. Donát felállt, és valami köszönésfélét mormolt az apáca felé.

— Mária is velünk jön. Meglátogatjuk Szniszkijt a túloldalon.

Béültek a csónakba, aztán az apáca elkérte Donáttól az evezőt. Úgyesen fordította az árnak a ladik orrát, óvatosan, állandóan evezve ereszkedtek a túloldal felé.

Szniszki egy öreg halász volt, aki valami partra vetett slepp korhadó kabinjaiban lakott, s nagy butéliákban kis fregattákat ácsolt össze. Az apáca és Ila sokáig gyönyörködött a különös, szebbnél szebb hajócskákban, aztán elbúcsúztak, és visszaeveztek a túloldalra. A várromoknál értek partot. Már alkonyodott. Az apáca csak állt a parton és szomorúan nézett Donátra. Ez a szomorúság lepte meg a legjobban az utóbbi napokban. Erre nem számított. Valami sajnálkozásfélét érzett ki az apáca tekintetéből. „Úgy néz rám, mint a halálraitéltre.”

Este nem ittak. Néró még reggel eltűnt a háztól, és Zsoké kétségbeesve ismételte:

— Valahol iszik, és abból baj lesz. Abból baj szokott lenni.

Hilda az izmos suhannal feküdt a szobában, s kihallatszott gyors, zaklatott lélegzésük.

Donát elgyötörtén feküdt le, és egyre a vékonyát tapogatta. „Valami nincs rendben. De vissza kell nyelnem, most nem szabad elárulnom magam. Pedig tudom, ki fog jönni belőlem előbb-utóbb. Érzem, hogyan karcolja fel bennem a lelket, mint ahogy az üveget vágja a gyémánt... De most nem szabad ezzel törődnöm.”

— Add a kezed — súgta Ila. — No tapogasd meg. Nézd, milyen forró. És azt mondják, fejjel lefelé van... El tudod te azt képzelni?

Donátban az éjjel tisztázódott minden. Csak azon gondolkodott, hogyan mondja meg. Később, közvetlenül elalvás előtt, abban maradt, hogy ezt egyelőre nem kell megmondani. Csak azt kérdezte:

— A török az apja?

Választ nem kapott. „Te kis féreg, te kis átkozott dög.”

Másnap Zsokéval valami part menti halászfaluba ment. Jól esett neki ez a kimozdulás, legalább megismételhette magában azt az estét, amely Szakáll lakásáról parittyaként vetette ki egész eddig. Valami azonban nem stimmelt: „Azt hiszem, eltúloztam a dolgot. Egész sor rágalmat agyaltam ki hármuk ellen, csak azért, mert önmagammal nem voltam megelégedve. Mindenesetre megérdemelték. Gyalázatos kis filiszterek! Megérdemelték.”

Zsoké időközben valahol alaposan felöntött a garatra. Donát vett valami panasztól egy sonkát. Zsoké ragaszkodott hozzá, hogy ő vigye haza. Úgy is lett. Bár nemegyszer az árokból kellett feltámoogatni a szerencsétlent.

— Tudom, mit akarok, tudom, miért jöttem veled — mondta Donát a lánynak. Ila csodálkozva nézett rá:

— Én nem kértem semmit tőled... csak annyit, amennyit az éjjel kaphattam...

Donát nem akart hinni a fülének: „Nem! Majd reggel minden rendbe jön. Büszke vagyok az emberiségre!” Egyszerre megakadt a gondolata, nem tudott vele továbbmenni. Ott ült mellette Néró, és édesen mosolygott:

— Tudtam én, hogy így lesz, mert te is olyan vagy, mint a török. De ő még tőlem is nagyobb gazember, nem kellett volna azt a kislányt itt a szomszédban bántania. Te is olyan vagy, mint ő, és téged is elvisznek...

Részeg volt.

Donát nem bírta idegekkel, ő is ivott. Soha ennyit nem vedelt, mint épp most. „Vissza kell nyelnem, amíg lehet, visszanyelni, nem szabad elárulnom magam, már teljesen felhasogatott, érzem, hogy végigszalad a gyomrom falán és úgy reccsen, mint gyémánt alatt az üveg...”

*

Donát másnap reggel arra ébredt, hogy hull rá a mennyezet vakolata. Körülnézett: sehol senki. A szoba teljesen üres volt, csak a szalmaszákokból kirázott szalma hevert szanaszét. Ő is szalmán feküdt.

Nagy nehezen felállt. Az ablakok üveg nélkül bámultak ki a dél-előtti napfénybe. Az egész ház remegett. Donát sietve lépett ki az udvarra. Ott sem talált senkit. Állt egy ideig, és hitetlenkedve nézte az eléje táruló képet: három hatalmas gép rombolta, döntötte sorban a vályogházakat. A zakatolás betöltötte a levegőt, a föld is remegett belé...

Dőltek a falak egymás után, a gépek dolgoztak serényen. Piros micisapkás ember ült az egyikén, s amikor észrevette Donátot, lelassította a gépet, s lekiáltott:

— Ne haragudjon, földi, de ez a parancs...

Mielőtt még Donát válaszolt volna, a gép újra dübörögni kezdett. A fiatalember pedig ezt kiabálta:

— Tőlem az egész világot ledöntheted! Ott a város, azt is felszántathatod, hahaha... Akár az egész világot, nekem úgyszincs sehol semmim!

— Kiabált, de a saját hangját sem hallotta.

Akkor menekülni kezdett a zúgástól. Jó időbe került, míg visszaért a busz-végállomásáig. Bal felét, mint egy sebzett állat, egyre nehezebben vonszolta. A végállomásnál egy kis bódé állt, valami italkimérő. Csupán egy tolókoksis rokkant ácsorgott s iszogatta a sörét, amikor Donát megérkezett. Konyakot rendelt, és furcsán mosolygott. Amikor szájához emelte a poharat, megfordult előtte a tolókocsi, a bódé, az érkező autóbusz, végtelenbe nyúló síkság... Megfordult vele az egész világ, s hirtelen magához rántotta a föld. „Tudtam, hogy ilyen utálatosan végződik... biztosan nagyon csúnya látvány.”

Ahogy folyt belőle a vér, egy fényes tárgyra lettek figyelmesek az összefutó járókelők. Ott hevert rángó szája előtt és csillogott. Egy smaragdbetétes pecsétgyűrű volt. „Tudtam, hogy kijön, mert nem mehetett el belőlem más úton... Így kellett kijönnie Dulits gyűrűjének.”

„Először Szakáll ütött meg, de csak úgy, mintha nem is akart volna bántani. Még ütés közben megbánta. De Tury már vonított, és a hamuvödröt vágta hozzám. Elestem. Azt hittem, megvakultam.

Valaki belémrúgott. Nagyon. Sokszor. Valaki a fejembe rúgott. Akkor felemeltek. Dulits bal kezével feltámasztotta a fejem, hogy belevághasson, akkor a számba tévedt a kisujja, s gyűrűstől leharaptam. Kiköptem, de a gyűrű valahogy leszaladt a torkomon. Akkor kirohantam, utánam dobták a cipőimet... Mert Szakállnál mindig levetettük..."

— Ez az ember meghalt — mondta valaki. Donát mosolygott. Ez a mosoly azonban nem jelent meg az arcán, valahol bent, zsugorodó lelke legmélyén mosolygott csak: „Vége az ünnepeknek, ma már munkanap van, életemben először látom, milyen egy munkanap *kívülről*...”